

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.

دانشگاه رازی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات عرب

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته‌ی زبان و ادبیات عربی

عنوان پایان نامه:
تحلیل ساختاری و محتوایی شعر پایداری عبدالله بردونی

استاد راهنما:

دکتر تورج زینی‌وند

استاد مشاور:

دکتر مجید محمدی

نگارش:

نسرین احمدوندی

اسفند ماه ۱۳۹۳

تقدیرم بہ

تمامی آزادینے واپس آئی کہ قلم خود را

سلاحی برای عفو وطن خویش قرار دادند.

پاسگاری

دیرو آشا ۔ سر بیکران از استادان فریخته و فرزانه، آقایان دکتر توج زینی وند و دکتر محمد مدی

که با نکتہ های دلاویز و کلماتی بلند، صوفیانه سخن را عظیم تر و دند

و هر واژه را به نام و راه گشای نگارنده در اتمام و اکمال پایان نامه روده اند.

خدمت مینمایان استاید بزرگوار گروه ادبی ۔ اکتل عرشه، ۔ رو قدر دانی را دارم.

چکیده

عبدالله بردونی از چهره‌های شاخص ادبیات پایداری یمن به شمار می‌رود که در زمانه‌ای پر از ظلم و آشوب می‌زیست. اوضاع آشفته‌ی یمن، جنگ، فقر، جهل، کم رنگ شدن ارزش‌های معنوی و رواج فساد در جامعه، روح بلند وی را به خشم و درد آورد و شاعر را بر آن داشت تا قلم خود را در خدمت بیداری و هوشیاری مردم و احیای ارزش‌های اخلاقی، برای نجات جامعه‌ی خود قرار دهد. عشق به وطن، دشمن ستیزی، تعلق خاطر بسیار به میراث گذشته، دمیدن روح زندگی در کالبد میراث کهن و نوآوری متکی بر سنت، از ویژگی‌های مهم این شاعر است. وی که در شمار نسل نخستین ادبیات پایداری یمن است، موضوعات شاخصی همچون وطن دوستی، وحدت ملی - قومی، هجو و نکوهش سران عرب، رثای شهیدان، نوستالوژی و موضوع آوارگان فلسطینی را در شعرش به کار برده است. او برای چنین مضمون‌هایی از شخصیت‌های مذهبی و اسطوره‌ای و بویژه نمادها، بهره‌ی فراوان برده است. از ویژگی‌های بارز سبک شعری او می‌توان به کاربرد عنصر طنز، نماد و اسطوره، آموزه‌های دینی، صورخیال، به ویژه تشبیه و استعاره اشاره نمود. در کاربرد آرایه‌های ادبی همچون: جناس، سجع، ردّ العجز علی الصدر، مراعات نظیر و ... جانب اعتدال را رعایت نموده است. قالب سنتی و اسلوب خطابی بر شعر بردونی غلبه دارد که سرشار از روح جهاد و مبارزه است. اساس شعر وی بر پایه‌ی نظام سنتی، موزون و قافیه‌دار بنا نهاده شده است.

کلید واژه‌ها: عبدالله بردونی، اسطوره، سخریه، نماد، ادبیات پایداری، شعر معاصر عربی.

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	۱- تعریف مسأله.....
۲	۲-۱ پرسش.....
۲	۳-۱ هدف، اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۲	۴-۱ پیشینه‌ی موضوع.....
۳	۵-۱ روش پژوهش.....
۳	۶-۱ کاربرد پژوهش.....
۳	۷-۱ ساماندهی پژوهش.....

فصل دوم: اوضاع یمن در گستره ی زندگی عبدالله بردونی (۱۹۲۹-۱۹۹۹م)

۵	۲- ۱ اوضاع جغرافیایی یمن.....
۶	۲- ۲ اوضاع سیاسی یمن.....
۹	۲- ۳ اوضاع اقتصادی یمن.....
۱۰	۲- ۴ اوضاع فرهنگی یمن.....
۱۰	۲- ۴- ۱ دین و زبان.....
۱۰	۲- ۴- ۲ آموزش و پرورش.....
۱۱	الف. تحصیلات مقدماتی.....
۱۱	ب. تحصیلات عالی: دانشگاه‌ها.....
۱۱	۲- ۴- ۳ کتابخانه‌ها.....
۱۲	۲- ۴- ۴ صنعت چاپ.....
۱۳	۲- ۵ اوضاع ادبی یمن.....
۱۴	۲- ۵- ۱ رمان.....
۱۴	۲- ۵- ۲ تئاتر و نمایشنامه.....
۱۵	۲- ۵- ۳ داستان کوتاه.....
۱۵	۲- ۵- ۴ شعر.....
۱۷	۲- ۲ زندگی‌نامه عبدالله بردونی.....
۲۰	خلاصه.....

فصل سوم: بررسی محتوایی شعر عبدالله بردونی

۲۲	۱-۳ نگاهی به مفهوم پایداری و بازتاب آن در شعر یمن.....
۲۴	۲-۳ تحلیل مضمون‌های پایداری در شعر عبدالله بردونی.....
۲۵	۳-۲-۱ میهن دوستی.....

۲۸.....	۲-۲-۳ وحدت ملی - قومی
۳۱.....	۳-۲-۳ فلسطین اشغالی
۳۵.....	۴-۲-۳ نقد و سرزنش حاکمان یمن و بیان جنایت‌ها و بیدادگری‌های آن‌ها
۳۸.....	۵-۲-۳ ناامیدی شاعر و ابراز تحسّر نسبت به منحرف شدن انقلابیون از مسیر انقلاب
۳۸.....	۶-۲-۳ سرزنش مردم و تلاش برای بیداری ملت از خواب غفلت
۴۰.....	۷-۲-۳ اعتراض به نفوذ بیگانگان و مبارزه با استعمار
۴۴.....	۸-۲-۳ مبارزه و جهاد
۴۵.....	۱-۸-۲-۳ دعوت به مبارزه و تقویت روحیه مبارزان
۴۶.....	۲-۸-۲-۳ تحدی و تهدید دشمن
۴۸.....	۳-۸-۲-۳ پایداری شاعر در زندان
۴۹.....	۴-۸-۲-۳ ستایش رهبران و قهرمانان راه مبارزه
۵۳.....	۵-۸-۲-۳ ستایش و رثای شهیدان
۵۸.....	۹-۲-۳ ستایش پیامبر اسلام و دلاوری‌های سپاهیان اسلام
۵۹.....	۱۰-۲-۳ امیدبخشی و دعوت به آینده‌ای روشن
۶۱.....	۱۱-۲-۳ نوستالوژی شاعر در برابر اوضاع سیاسی - اجتماعی
۶۶.....	خلاصه

فصل چهارم: بررسی ساختاری شعر عبدالله بردونی

۶۸.....	۱-۴ ساختار شناسی شعر عبدالله بردونی
۶۸.....	۱-۱-۴ قالب‌های شعری کلاسیک، رمانتیک و سوررئالیسم
۷۱.....	۲-۱-۴ ساختار خطابی و حماسی
۷۲.....	۳-۱-۴ رمزگرایی
۷۳.....	۱-۳-۱-۴ نمادهای اسطوره‌ای
۷۵.....	۲-۳-۱-۴ نمادهای دینی و مذهبی
۷۷.....	۳-۳-۱-۴ نمادهای تاریخی
۷۸.....	۴-۳-۱-۴ نمادهای منفی و پلید
۷۸.....	۵-۳-۱-۴ دیگر نمادها
۷۸.....	ا) زخم
۷۹.....	ب) خون:
۷۹.....	ج) صبح و شب
۸۰.....	د) ریح و مصباح
۸۰.....	ه) آتش
۸۱.....	و) ملخ
۸۱.....	ز) خار

- ٨١.....٤-١-٤ موسيقى شعر بردونى.....
- ٨١.....٤-١-٤-١-٤ موسيقى درونى.....
- ٨٢.....٤-١-٤-١-٤ تكرار.....
- ٨٣.....٤-١-٤-١-٢ واج آرايى.....
- ٨٤.....٤-١-٤-٢ موسيقى بيرونى.....
- ٨٤.....الف. بحر خفيف.....
- ٨٥.....ب. بحر متقارب.....
- ٨٥.....ج. بحر رمل.....
- ٨٥.....د. بحر بسيط.....
- ٨٦.....هـ. بحر كامل.....
- ٨٦.....٤-١-٥-١-٤ کاربرد صورخيال.....
- ٨٦.....٤-١-٥-١-٤ تشبيه.....
- ٨٧.....الف. تشبيه بليغ.....
- ٨٨.....ب. تشبيه جمع.....
- ٨٨.....ج. تشبيه مجمل و مؤكّد.....
- ٨٩.....د. تشبيه مجمل و مرسل.....
- ٩٠.....هـ. تشبيه تمثيل.....
- ٩٠.....٤-١-٥-٢ استعاره.....
- ٩١.....الف. استعاره مصرّحه (تصريحيّه).....
- ٩٢.....ب. استعاره مكنيه.....
- ٩٣.....٤-١-٥-٣ مجاز.....
- ٩٤.....٤-١-٥-٤ كنايه.....
- ٩٤.....٤-١-٦-٤ صنايع بديعى.....
- ٩٤.....٤-١-٦-١-٤ مراعات نظير.....
- ٩٧.....٤-١-٦-٢ جناس.....
- ٩٧.....الف. جناس لاحق.....
- ٩٧.....ب. جناس مذيّل.....
- ٩٨.....ج. جناس مصحّف.....
- ٩٨.....د. جناس محرّف.....
- ٩٩.....هـ. جناس اشتقاق.....
- ٩٩.....٤-١-٦-٣ طباق.....
- ٩٩.....٤-١-٦-٤ مقابله.....
- ١٠٠.....٤-١-٦-٥ رد العجز على الصدر.....

۱۰۰۶-۶-۱-۴ تشخیص (جان بخشی)
۱۰۱۷-۶-۱-۴ توشیح
۱۰۱۸-۶-۱-۴ اقتباس و الهام از آموزه‌های قرآنی
۱۰۲۹-۶-۱-۴ براعت استهلال
۱۰۳۱۰-۶-۱-۴ حسن ختام
۱۰۴۱۱-۶-۱-۴ به کارگیری اسلوب طنز
۱۰۴۱-۱۱-۶-۱-۴ استفهام
۱۰۵۲-۱۱-۶-۱-۴ مبالغه
۱۰۵۳-۱۱-۶-۱-۴ تکرار
۱۰۶۴-۱۱-۶-۱-۴ گفتگو(حوار)
۱۰۸نتیجه
۱۰۹فهرست منابع

پیشگفتار

ادبیات پایداری معاصر عرب، ادبیاتی استوار و متعهد است که به دنبال به وجود آمدن یک دولت کاملاً یهودی در فلسطین در دهه‌ی چهارم قرن بیستم و شکست اعراب از اسرائیل، ایجاد شد. احساس تعلق به سرزمین و رهایی آن از چنگال تجاوزگران، از عوامل اصلی بروز عناصر مقاومت در شعر معاصر عرب است. شاعران نیز با سرودن شعرهای انقلابی در این جریان‌ها نقش مهمی ایفا کردند. «عبدالله بن صالح بن عبدالله بن حسن البردونی»، شاعر نابینا و پرآوازه‌ی یمنی، از جمله شاعرانی است که شعر خود را در خدمت اندیشه‌های دفاع از وطن و مبارزه با ظلم و ستم و انتقاد از سیاست دولت‌های حاکم قرار داد. وی نابسامانی‌های جهان عرب، بی‌عدالتی‌ها، و فساد اجتماعی-سیاسی را در شعر خویش به تصویر کشیده است. او از همان ابتدا در فقر و محرومیت پرورش یافت و خوب درد بیچارگان و درماندگان را حس می‌کرد. وی، از شعر ابزاری می‌سازد تا از درون آن فقر و مظلومیت ملت خویش را که سال‌ها تحت سلطه‌ی حاکمان سودجو و فشار و تباهی بوده‌اند را فریاد بزند. ملودی وحدت اعراب را سر می‌دهد و مجد و عظمت آنان را آرزو می‌کند. نه ماه از عمر با ارزش خویش را در اسارت سپری نمود و پس از چشیدن طعم تلخ اسارت و رهایی از زندان شعر خویش را در خدمت دفاع از آرمانهای خویش و مبارزه با ستم موجود در جامعه قرار داد. او زبان گویای ملتش بود و نامالایمات اجتماعی، رواج فقر، جهل و فساد موجود در جامعه را با زبانی تند و گزنده به تصویر می‌کشید. شعر وی از هویت و اصالت خاصی برخوردار است و نقش مهمی در بیداری هموطنان و سایر ملت‌های هم‌جوار داشت و هر نوع نهضت آزادی‌خواهی را ستایش می‌کرد. وی گرفتن حق و حقوق را یکی از وظایف هر انسان آزاده‌ای می‌داند که با باز پس‌گیری آن می‌تواند آرامش، سلامت و زندگی اجتماعی شایسته‌ای را برای خویش به ارمغان بیاورد. این پژوهش که در حوزه‌ی ادبیات پایداری است، بر اساس شش دفتر شعری شاعر و در چهار فصل تدوین شده است:

در فصل اول کلیات پژوهش بیان شده است. فصل دوم به اوضاع کلی (جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ادبی) یمن و شرح حال شاعر اختصاص یافته است. فصل سوم به تحلیل محتوایی اشعار بردونی می‌پردازد و مضمون‌هایی همچون: عشق به وطن، وحدت ملی قومی، تحدی و تهدید دشمن، رثای شهیدان، سرزنش حاکمان و نارضایتی از وضع موجود را بیان می‌دارد. فصل چهارم نیز به تحلیل ساختاری اشعار بردونی اختصاص یافته است.

فصل اوّل

کلیّات تحقیق

۱-۱ تعریف مسأله

عبدالله بردونی (۱۹۲۹-۱۹۹۹م). از چهره‌های شاخص ادبیات پایداری یمن به شمار می‌رود. سبک شعری وی کلاسیک و در عین حال نوگراست. دیوان وی در برگیرنده‌ی دوازده مجموعه‌ی شعری است که مضامین بیشتر آن‌ها ظلم ستیزی و انتقاد از وضع موجود است. بردونی در شمار شاعران نسل نخستین ادبیات پایداری یمن است که موضوعات شاخصی همچون وطن دوستی، هجو، نکوهش سران عرب، وحدت ملی قومی، رثای شهیدان و موضوع آوارگان فلسطینی را در شعرش به کار برده است. از ویژگی‌های بارز سبک شعری او می‌توان به کاربرد عنصر طنز، نماد و اسطوره، آموزه‌های دینی، صورخیال به ویژه استعاره اشاره کرد. در این پژوهش، درون‌مایه‌های پایداری در شعر عبدالله بردونی و همچنین تأثیرپذیری وی از حوادث اجتماعی - سیاسی و کاربرد اسطوره، رمز و نماد در شعر وی بررسی می‌شود.

۲-۱ پرسش

برجسته‌ترین مضمون‌ها و ساختارهای پایداری در شعر بردونی کدام است؟

۳-۱ هدف، اهمیت و ضرورت پژوهش

این پژوهش برای دانشجویان ادبیات پایداری و آشنایی بهتر آنان ارزشمند است و می‌تواند این چهره برجسته را به حوزه‌ی ادبیات پایداری معرفی نماید.

۴-۱ پیشینه تحقیق

شعر و اندیشه‌ی بردونی از زوایای مختلفی مورد نقد و بررسی قرار گرفته است و پژوهش‌های مختلفی در مورد وی انجام گرفته است که برجسته‌ترین این پژوهش‌ها عبارتند از: «السخریة فی شعر عبدالله البردونی» (۱۴۳۱هـ.ق): مساعد بن سعد بن ضحیان الذبیانی در این پایان‌نامه، به بررسی سخریه و طنز در شعر بردونی پرداخته و کمتر به مضامین پایداری توجه کرده است. «التناص فی شعر البردونی» (۲۰۰۷م)، سلامی العودی در این پایان‌نامه‌ی دکتری، عنصر تناص و تأثیر آن بر شعر بردونی را مورد بررسی قرار داده است. نویسنده در این پژوهش، بیشتر به مضامین قرآنی شعر وی پرداخته است. «بررسی زندگی و اغراض مهم شعری عبدالله بردونی» (۱۳۸۱هـ.ش): حسن بانکی در این پایان‌نامه به بررسی زندگی و اغراض مهم شعری بردونی پرداخته

است. «المفارقة في شعر عبدالله البردوني». (۲۰۱۱م): رجاء علی محمد در این پایان‌نامه، دکتری، به بررسی عنصر «المفارقة» در شعر بردونی پرداخته است. «الانحراف الاسلوبي... و مکامن الدهشة في شعر البردوني» (۲۰۱۱م): آدم یوسف در این پژوهش به هنجار شکنی ادبی در شعر بردونی پرداخته است. «بردونی حیات و شعره» (۱۹۹۸م): اسماعیل احمد عبدالملکی، در این کتاب، به بررسی زندگی و شعر بردونی و جنبه‌های مختلف زندگی وی پرداخته است. «شرح و بررسی وطنیات در اشعار عبدالله بردونی شاعر معاصر یمنی» (۱۳۹۱هـ ش): زهره روحانی در این پایان‌نامه به بررسی اشعار وطنی عبدالله بردونی پرداخته است. اما در زمینه بررسی اشعار پایداری این شاعر، پژوهش خاص و مستقلی صورت نگرفته است.

۱-۵ روش پژوهش

الف) روش گردآوری اطلاعات: فیش برداری و استفاده از دیوان شاعر، مجلات و سایت‌های مختلف.
ب) ابزار گردآوری: فیش برداری، شبکه‌های مجازی.
ج) روش تجزیه‌ی اطلاعات: پس از منبع‌شناسی، با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی به گردآوری و تدوین اطلاعات مورد نظر پرداخته شده است.

۱-۶ کاربرد پژوهش

با توجه به اینکه نمی‌توان نقش شاعران و ادیبان متعهد را در جریان مقاومت، آگاهی و بیداری اسلامی نادیده گرفت، این پژوهش برای دانشجویان علاقه‌مند به ادبیات پایداری و آشنایی بهتر آنان، ارزشمند بوده و می‌تواند این چهره برجسته را به حوزه‌ی ادبیات پایداری معرفی نماید.

۱-۷ ساماندهی پژوهش

این پژوهش در چهار فصل ساماندهی شده است:

فصل اول: کلیات پژوهش.

فصل دوم: بررسی و تحلیل اوضاع جغرافیایی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، ادبی روزگار عبدالله بردونی و زندگی‌نامه‌ی وی.

فصل سوم: تحلیل محتوایی و بررسی مضمون‌های پایداری، در شعر عبدالله بردونی.

فصل چهارم: بررسی سبک‌شناسانه‌ی شعرشاعر.

فصل دوم

**اوضاع یمن در گستره ی زندگی
عبدالله بردونی (۱۹۲۹-۱۹۹۹م)**

در این فصل، ابتدا به اوضاع کلی (جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی و اوضاع فرهنگی و ادبی) یمن در عصر شاعر یمنی، عبدالله بردونی پرداخته و سپس زندگی نامه وی شرح داده می شود.

۲ - ۱ اوضاع جغرافیایی یمن

«یمن کشوری است واقع در جنوب غربی آسیا، حاشیه جنوبی شبه جزیره عربستان که از شمال به کشور عربستان سعودی از خاور به عمان، از جنوب به خلیج عدن (اقیانوس هند) و از غرب به دریای سرخ (بحر احمر) محدود است» (جعفری، ۱۳۸۴: ۴۷۲) و پایتخت آن شهر صنعا است. «شهر صنعا مرکز استانی به همین نام و یکی از قدیمی ترین پایتخت های دنیا است. این شهر مرکز سیاست و تجارت جمهوری یمن است که در وسط جلگه ای واقع در غرب یمن و در میان دو کوه «نقم» و «عیان» و در ارتفاع ۲۲۰۰ متری از سطح دریا، قرار دارد». این کشور با مساحت ۵۲۷/۹۷۰ کیلو متر مربع، چهل و هفتمین کشور جهان است (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۹۰: ۱) و امروزه یمن جنوبی و یمن شمالی گذشته را در بر می گیرد. به دنبال توافقی که در سال ۱۹۹۰ م صورت گرفت یمن جنوبی و یمن شمالی با هم متحد شدند و به جمهوری یمن تبدیل شد. «سرزمینی مرتفع، کوهستانی و نیمه بیابانی است با این حال از سایر کشورهای شبه جزیره عربستان سرسبزتر است، اکثر رودهای آن فصلی اند، جنگل های آن وسعت زیادی داشته و آب و هوای آن گرم و مرطوب است. بلندترین نقطه ی آن قله ی جبل قاهر (حضور شعیب) با ۳۷۶۰ متر ارتفاع است» (محجوب و یاوری، ۱۳۶۵: ۳۷۸).

کشور یمن به پنج منطقه ی آب و هوایی تقسیم می شود:

- ۱- مناطق کوهستانی که شمال و شمال غربی و بخش هایی از جنوب یمن را شامل می شود.
- ۲- منطقه ی جلگه ای شرق و شمال، ارتفاعات کوهستانی را شامل می شود.
- ۳- منطقه ی ساحلی که دارای دو ساحل مهم است، ساحلی غربی در کرانه ی دریای سرخ و ساحلی جنوبی در کرانه ی دریای عرب.
- ۴- منطقه ی ربع الخالی که از مناطق صحرائی یمن است.

۵- مناطق جزیره ای که مهم ترین آنها: جزیره ی سقطره در دریای عرب و جزیره ی حنیش در دریای سرخ است. «یمن به علت در اختیار داشتن قسمت شمال و شمال غربی آبراه باب المندب و نیز نزدیکی به شاخ آفریقا از اهمیت استراتژیک برخوردار است. باب المندب یکی از آبراه های حیاتی شرق و غرب است که اقیانوس و دریای عرب را به دریای سرخ و مدیترانه متصل می کند. بندر عدن نزدیکترین نقطه استراتژیک یمن به باب المندب و در

حکم جبل الطارق آسیا است هر نیروی نظامی‌ای که بر این منطقه مسلط گردد می‌تواند بر شاخ آفریقا و دریای سرخ استیلا داشته باشد» (جعفری ولدانی، ۱۳۷۲:۴۹). «مردم یمن از اقوام سامی و عرب قحطانی هستند و عرب قحطانی مادر و ریشه‌ی عربیت است که عرب‌ها خود را به این قوم منسوب می‌دارند» (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۹۰:۳۹). ۱۰ درصد مردمی که در بخش شمالی (یمن شمالی) زندگی می‌کنند عرب هستند ولی در بخش جنوبی از سال‌ها قبل اقلیت‌های دیگری از کشورهای هندوستان، پاکستان، سومالی، اریتره و اتیوپی به آنجا مهاجرت نموده‌اند (sadeghinili.com)؛ بنابراین مردم یمن از لحاظ نژادی ۸۶٪ درصد عرب، ۳٪ درصد هندی، ۱٪ درصد سومالیایی و ۱۰٪ درصد باقیمانده از نژادهای مختلف دیگر می‌باشند.

۲ - ۲ اوضاع سیاسی یمن

پیش از بررسی اوضاع سیاسی یمن در گستره‌ی حیات شاعر، لازم است به حوادث و رخداد‌های کمی بیشتر که با آن پیوستگی دارد نیز اشاره شود.

گفته شده که کشور یمن به علت در اختیار قرار داشتن قسمت شمال و شمال غربی آبراه باب المندب و نیز نزدیکی به شاخ آفریقا، از اهمیت استراتژیک برخوردار است و همین امر باعث شد که مورد توجه کشورهای توسعه طلبی همچون: انگلیس، امپراتوری عثمانی، ایتالیا، عربستان سعودی، آمریکا و شوروی سابق قرار گیرد و رقابت آن‌ها با یکدیگر باعث پاره پاره شدن کشور یمن شد. «بریتانیا از قرن نوزدهم، عدن و مناطق اطراف آن را به اشغال درآورده بود و سپس به موجب قراردادهایی که در سال‌های ۱۹۰۲، ۱۹۰۵ و ۱۹۱۴ م. بین بریتانیا و عثمانی منعقد گردید، طرفین در مورد تقسیم یمن به توافق رسیدند» (جعفری ولدانی، ۱۳۷۲:۴۹).

«از طرف دیگر ایتالیایی‌ها نیز که در این زمان بر کرانه‌ی آفریقایی دریای سرخ یعنی اریتره و سومالی دست یافته بودند، درصدد دست‌یابی به آن‌سوی دریای سرخ یعنی یمن بودند» (همان).

در اواسط قرن سیزدهم هجری (۱۸۴۹ م)، دولت عثمانی بر یمن مسلط شد ولی نتوانست مقاومت امامان زیدی را سرکوب کند. «با پایان جنگ جهانی اول و شکست عثمانی و متحدانش از متفقین و تجزیه‌ی دولت عثمانی، حکومت ترکان بر یمن نیز پایان یافت و یمن تحت حکومت امامان استقلال یافت. استقلال یمن در پیمان‌هایی که به امضاء عربستان سعودی و انگلستان رسید، در سال ۱۹۳۴ تأیید گشت» (محبوب و یاوری، ۱۳۶۵:۳۷۰).

«تا سال ۱۹۳۴ م. سرزمین واحد یمن تحت حاکمیت پادشاهان زیدی قرار داشت. در این سال، یحیی حمیدالدین، سلطان عثمانی به موجب قراردادی، قیومیت انگلیس بر عدن و منطقه‌ی عربستان جنوبی (یمن جنوبی) را پذیرفت و کشورش یمن عملاً به دو بخش تجزیه شد» (قوچانی غروی، ۱۳۷۳:۱۲۷). بعدها انگلیسی‌ها قول دادند که یمن جنوبی را به خاک یمن ملحق کنند ولی سیاست‌های موجود در منطقه باعث شد که همچنان دو کشور جدا باقی بمانند. «از سال ۱۹۱۸ به بعد الامام یحیی بر یمن حکومت یافت و یمن

مستقل شد آنگاه پس از وی پسرش الامام احمد تا سال ۱۹۴۸ حکومت کرد» (سعیدیان، ۳۷۶:۱۳۶۹). «در طی جنگ جهانی اول، انگلیسی‌ها که می‌خواستند بر یمن مسلط شوند از قبیله‌ی ادیسی حمایت کردند و در سال ۱۹۱۹ حدیده را تصرف نمودند و هنگام خروج از آنجا، ادیسیان را جایگزین خود کردند. زیدیان به رهبری امام یحیی بن محمد حمیدالدین که از سال ۱۸۹۱ م. سلسه موروثی تأسیس کرده بود، به جنگ با ادیسیان پرداختند که با تصرف حدیده به دست امام یحیی در ۱۹۲۵ خاتمه پذیرفت» (جعفری، ۱۳۸۴:۴۷۲). در جریان جنگ جهانی، امام یحیی از دولت عثمانی پشتیبانی نمود و در مقابل انگلستان از مهاجمان ادیسی که متعلق به منطقه‌ی «عصیر» بودند حمایت کرد، در سال ۱۹۲۳ م. میان امرای عصیر جهت به دست گرفتن قدرت اختلالاتی بروز کرد، در این ایام «یحیی» از فرصت استفاده کرده و بندر «حدیده» و مناطق ساحلی را به تصرف درآورد. با عقد پیمان مکه در سال ۱۹۲۶، شیخ «عصیر» رسماً تحت حمایت ابن سعود قرار گرفت (کریملو، ۱۳۷۴: ۱۵۰ - ۱۵۱). امام یحیی هیچگاه این امر را نپذیرفت و برای بازگرداندن دوباره‌ی «عصیر» دست به اقداماتی زد. در سال ۱۹۳۰ م. میان عربستان سعودی و یمن بر سر تعیین مرز دو کشور اختلافاتی بوجود آمد که تا سال ۱۹۳۴ م. ادامه یافت و نیروهای عربستان وارد یمن شدند.

یمن در سال ۱۹۴۷ م. عضو سازمان ملل متحد شد و امام احمد آن را «المملکه المتوکلیه» نامید و عضو کشورهای عربی شد. «تا جنگ جهانی دوم، امامت یمن در انزوا به سر می‌برد و مخالفی جدی در داخل کشور نداشت. با ورود اندیشه‌های آزادیخواهانه و تکنولوژی جدید، نارضایی‌ها آغاز شد» (جعفری، ۱۳۸۴:۴۷۲). امام یحیی تعدادی از جوانان را برای تحصیل و آموزش نظامی به خارج از یمن اعزام کرد. آن‌ها پس از اتمام تحصیل به یمن بازگشتند و چون از عقب ماندگی کشور خود از لحاظ علم و تکنولوژی آگاه شدند یک گروه مخالف دولت به نام «احرار» را تشکیل دادند. امام یحیی در اواخر عمر خود به عضویت اتحادیه‌ی عرب درآمد و با سایر کشورهای عربی بر ضد صهیونیسم متحد شد. «در سال ۱۹۴۸ میلادی کوشش جمهوری خواهان برای سرنگونی رژیم سلطنتی اگرچه منجر به قتل امام یحیی شد ولی به جایی نرسید و فرزند یحیی به نام «امام احمد» به حکومت رسید. وی نیز با دیکتاتوری به حکومت خود ادامه داد. در سال ۱۹۵۸ میلادی یمن، مصر و سوریه با یکدیگر یک ائتلافیه‌ی سیاسی به نام کشورهای متحده‌ی عرب تشکیل دادند که در سال ۱۹۶۱ م. از هم گسیخت» (محجوب و یآوری، ۱۳۶۵:۳۸۰). امام احمد با شورش‌های زیادی مواجه شد از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به شورش‌هایی که در سال‌های ۱۹۵۳، ۱۹۵۵، ۱۹۵۹، ۱۹۶۱ م. رخ داد اشاره کرد که امام احمد همه‌ی آن‌ها را سرکوب کرد. به دنبال درگذشت امام احمد در سال ۱۹۶۲ م. «عبدالله سلال» فرماندهی نیروهای شورشی بر علیه «محمد البدر» پسر امام احمد کودتا کرد و امامت یمن را برانداخت و خود را رئیس جمهور و فرماندهی نیروهای نظامی خواند. شورشیان بسیاری از شهرهای یمن را به تصرف خود درآوردند.

محمد البدر مجبور به فرار شد، به قسمت‌های شمالی یمن پناه برد و اقدام به جمع آوری نیروهای ضد انقلاب کرد و از سوی عربستان سعودی مورد حمایت قرار می‌گرفت. بدین گونه جنگ‌های هفت ساله‌ی داخلی

میان جمهوریخواهان و سلطنت طلبان که تا سال ۱۹۶۹ میلادی ادامه یافت آغاز شد. «در نوامبر ۱۹۶۲ م. «بدر» با شرکت در یک کنفرانس، مطبوعاتی دوباره وارد صحنه شد و مجدداً ادعای امامت نمود، آمریکایی‌ها که معتقد بودند حکومت جمهوری می‌تواند تمام کشور را کنترل نماید ولی از هرگونه مصالحه با ناصر واهمه داشتند، رژیم جدید را مورد شناسایی قرار دادند، اما انگلیسی‌ها اقدامی انجام نداده و نمایندگیشان بسته شد» (کریملو، ۱۳۷۴: ۱۶۳).

«یمن به صورت میدان جنگی بین المللی درآمد که در آن مصر و شوروی از انقلابیون و عربستان و اردن از سلطنت طلبان حمایت می‌کردند. در سال ۱۹۶۳، «عبد الناصر» حدود چهل هزار سرباز مصری را روانه یمن کرد تا جمهوریخواهان را حمایت کنند» (محجوب و یآوری، ۱۳۶۵: ۳۸۰). به دنبال شکست مصر از اسرائیل در سال ۱۹۶۷ م. نیروهای مصری خاک یمن را ترک کردند و سلطنت طلبان شروع به پیشروی کردند. عبدالله سلال از ریاست جمهوری برکنار شد و «عبدالرحمان الأریانی» به ریاست شورای نظامی منسوب شد. جنگ داخلی مدّتی متوقف شد ولی در همان سال مجدداً آغاز شد. درگیری‌های مرزی میان دو یمن نیز از سال ۱۹۶۷ آغاز شد و تا سال ۱۹۷۲ به طول انجامید. در سال ۱۹۶۹ م. ژنرال «حسن العمری» و «عبدالله الکرشومی» به قدرت رسیدند. در سال ۱۹۷۰ م؛ که وضع سیاسی کشور بسیار متشنج بود «محسن العینی» به قدرت رسید. در سال ۱۹۷۲ م جمهوری عربی یمن و یمن جمهوری برای فراهم کردن اتحاد میان دو کشور موافقتنامه‌ای را امضا کردند اما نتیجه‌ای به دنبال نداشت (محجوب و یآوری، ۱۳۶۵: ۳۸۰).

در سال ۱۹۷۴ م. عبدالرحمان الاریانی از ریاست جمهوری کنار رفت و گروهی از افسران ارتش به رهبری سرهنگ «ابراهیم حمدی» دست به کودتا زدند و یک شورای فرماندهی تشکیل دادند. «در سال ۱۹۷۷ سرهنگ ابراهیم الحمدی بعد از سه سال که رییس حکومت بود کشته و سرهنگ «احمد حسین القاشمی» رییس جمهور گردید. القاشمی نیز در ۲۴ ژوئن ۱۹۷۸ به وسیله یک بمب کشته شد و در هفدهم جولای ۱۹۷۸ سرهنگ «علی عبدالله صالح» رییس جمهور گردید (سعیدیان، ۸۷۲: ۱۳۶۹). در سال ۱۹۷۹ م. درگیری‌های میان دو یمن به اوج خود رسید و اوضاع کشور متشنج‌تر از دوره‌های قبل بود. سران دو کشور برای ایجاد اتحاد، در کشور کویت گرد آمدند که نتایج مثبتی به دنبال داشت. دهه‌ی هشتاد میلادی دهه‌ی تنش‌زدایی میان دو کشور بود و قراردادهایی هم میان دو کشور به امضا رسید که در پیشبرد صلح میان دو کشور مؤثر بود. مهم‌ترین آن‌ها قرارداد ۱۹۸۱ م. بود که بر سر سیاست خارجی مشترک به توافق رسیدند. دیگری قرارداد ۱۹۸۵ م. بود که بر سر بهره‌برداری مشترک از منابع طبیعی به توافق رسیدند همچنین قرارداد ۱۹۸۸ م. بود که علی عبدالله صالح رییس جمهوری یمن شمالی و سالم البیض رییس جمهور یمن جنوبی برای برقراری اتحاد امضاء کردند و در مورد روند وحدت دو کشور به توافق‌های مهمی رسیدند و سرانجام در ۲۲ ماه مه ۱۹۹۰ م. دو کشور متحد شدند و جمهوری یمن را به وجود آوردند. سپس صنعا به عنوان پایتخت سیاسی یمن و عدن به عنوان پایتخت اقتصادی آن انتخاب شد. پس از آن جلسه‌ای تشکیل شد و یک شورای پنج نفره، علی عبدالله صالح را به عنوان ریاست جمهوری برگزید و «حیدر ابوبکر العطاس» به عنوان نخست وزیر برگزیده شد. دولت جدید توسعه‌ی زیر بنای اقتصادی کشور و بهبود روابط با دیگر کشورهای عربی و حل و فصل اختلافات دیرینه مرزی با عربستان سعودی و عمان را در رأس کار خود قرار داد.

مهم‌ترین عواملی که به وحدت دو یمن کمک کرد عبارت بودند از:

۱ - تحولات جهانی و از بین رفتن جنگ سرد و نظام دو قطبی در سال ۱۹۹۰ م.

۲ - وحدت آلمان که باعث تشویق سران دو یمن برای دست‌یابی به وحدت شد.

۳ - بهره‌برداری از ذخایر نفتی مشترک در مناطق مرزی مورد اختلاف (جعفری ولدانی، ۱۳۷۲: ۵۳).

بعد از اتحاد دو کشور در سال ۱۹۹۴، دوباره درگیری‌هایی به وقوع پیوست که توسط مجامع جهانی کنترل شد و ناآرامی‌ها از بین رفت. علی‌الله صالح که در سال ۱۹۵۸ م. به ارتش یمن پیوسته بود و در چندین کودتا و همچنین کودتا و قتل علیه احمد القاشمی نقش داشت از سال ۱۹۷۸ تا سال ۱۹۹۰ م. رئیس‌جمهوری یمن شمالی بود و بعد از اتحاد دو یمن تا سال ۲۰۱۱ م. عهده‌دار ریاست‌جمهوری یمن شد.

۲ - ۳ اوضاع اقتصادی یمن

کشور یمن «یکی از فقیرترین کشورها در دنیا محسوب می‌شود، با تولید ناخالص داخلی سرانه ۴۶۰ دلار که با فشارهای سیاسی و ساختاری در رسیدن به اشتغال پایدار، ایجاد رشد و ارائه‌ی خدمات عمومی ضروری به منظور دست‌یابی به اهداف توسعه‌ی هزاره مواجه است. این فشارها با میزان بالای رشد جمعیت (۳ درصد در سال) و در نتیجه توزیع سنی جوان (برای مثال نیمی از جمعیت پایین ۱۵ سال) تشدید شده‌اند» (خان و چاس، ۱۳۸۳: ۵۷).

کشور یمن برای توسعه‌ی اقتصادی این کشور یک برنامه‌ی دو ساله (۱۹۷۶ - ۱۹۷۴) و سه برنامه‌ی پنج ساله (۱۹۸۱ - ۱۹۷۷) (۱۹۸۶ - ۱۹۸۱) (۱۹۹۲ - ۱۹۸۷) طرح ریزی کرده بود. ۹۰ درصد از درآمد این کشور از طریق صادرات نفت و گاز تأمین می‌شود و وابستگی شدیدی به آن دارد به طوری که در سال ۱۹۹۵ م. ۱۳ درصد از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده است. اولین حوزه‌ی وسیع نفتی و خط لوله در سال ۱۹۸۷ م. شروع به کار کرد. دومین منبع درآمد آن پس از نفت، ماهیگیری است که داشتن سواحل طولانی در دریای سرخ و دریای عرب باعث سرمایه‌گذاری زیاد در این بخش شده است و زمینه‌ی مناسبی را برای گردشگری نیز فراهم نموده است. «در اولین برنامه‌ی توسعه سه ساله کشور در فاصله‌ی سال‌های ۱۹۷۱ - ۱۹۷۴، ۷ درصد از کل سرمایه‌گذاری‌ها به صنعت ماهیگیری و در اولین برنامه‌ی پنج ساله‌ی ۱۹۷۴ - ۱۹۷۹ مقدار ۱۳/۷ درصد از سرمایه‌گذاری‌ها به این صنعت اختصاص یافت» (کریملو، ۱۳۷۴: ۱۰۱).

کشور یمن از لحاظ کشاورزی، ضعیف است و از کل زمین‌های یمن که ۵۲/۸ میلیون هکتار است تنها ۱/۵ میلیون هکتار آن قابل کشت است و ۶۲/۵ درصد از نیروهای کار را به خود اختصاص داده است. بیشتر زمین‌های کشاورزی از طریق سیلاب‌ها و به طور سنتی آبیاری می‌شوند. بهترین محصول سنتی یمن، قهوه و پنبه است که از مهم‌ترین محصولات صادراتی این کشور نیز محسوب می‌شوند، سپس قات و گندم و جو و ذرت است. این کشور به علت دارا بودن دو نوع هوای مناطق استوایی شرق آفریقا و خاورمیانه‌ای دارای